

30 éves a kolozsvári táncház – Tranzit Ház, 2007. február 17.

A 30 éves kolozsvári táncházzal II.

Az alábbiakban további rövidített és szerkesztett részleteket közlünk a Tranzit Házban 2007. február 17-én zajló, A kolozsvári/erdélyi táncház múltja, jelene és jövője címmel megrendezett kerekasztal-beszélgetésből. Első részét lásd a márciusi számban.

Székely Levente: Van-e annyira erős közösség például ma Kolozsváron, hogy fönntudjon tartani egy táncházat? Hogy finanszírozni tudja, hogy háttérrel adjon hozzá?

Pávai István: Igen, én visszatérnék erre most. Hadd mondjam el azt a példát, hogy az 1930-as években a Czilika cigánymuzsikus dinasztia Türebén élt. S a bogártelkiek kalákában építettek egy kis házat, áthívtak néhány zenészt, és attól kezdve megfizették őket, azért, hogy legyen zenészüik. És soha föl nem merült az a kérdés, azt hiszem egyik faluban sem, hogy például ha Budapestről küldenek valami pénzt, akkor szombaton lesz bál, mondjuk Mérában, ha nem küldenek pénzt, akkor nem lesz bál Mérában. Tehát ez nem így működik, egy közösségnek kell annyit érjen a saját szórakozása, hogy azt ő megfizeti és azt ő megoldja. A probléma inkább az, s ebben egyetértettünk, hogy ez a közösség nem áll össze a városban. Kikből álljon az ilyen közösség? Ugye a városokban a legerősebb közösségek azok az iskolai osz-

tályközösségek, amelyek az érettségi után szétterjednek és utána tízévenként találkoznak – azért van olyan nagy boldogság, hogy találkozunk, mert valami emléke van annak, hogy akkor nagyon összetartoztunk, és a találkozó után megint szétszéledünk, mert ezerfele vagyunk a világban. Tehát ez az egyik probléma: azokat a mechanizmusokat kellene megkeresni, amelyek által ösztönözni lehet a közösségek létrejöttét és fenntartását, de nem úgy, hogy ez valamiféle kényszerű dolog legyen, tehát nem úgy finanszírozni, hogy „Gyere, megfizetlek, hogy szórakozzál!” A Székely Levente által említett népi együttesek közösségépítő tevékenységével kapcsolatban: a népi együtteseken keresztül terjed leginkább, de ez egy nagyon kétélű vagy kérdéses dolog, hogy odajut-e el? Hiszen Kacsó András, felsősófalvi származású koreográfus az ötvenes évektől egészen haláláig, a nyolcvanas évekig Udvarhelyen a különböző üzemekben táncsoportokat irányított, s a keze alatt átment lehet, hogy több, mint ezer, de mindenképpen több száz fiatal, akik megtanulták a sóvidéki táncokat. Más kérdés, hogy ők vajon szórakoztak-e ezzel, amikor házibuli volt? Tehát itt van az áttörés a táncház esetében, hogy mi meg már ezzel akarunk szórakozni. Színpadon is ezt táncoljuk, de ha leszállunk a színpadról, akkor is tudunk ezzel szórakozni. Tehát itt ennyi az előrelépés ebben. De azt, hogy önmagában a népi táncot vagy népzene-t terjesszük, azt eddig is, régebben is csinálták. A kórusmozgalomban is így képzelték annak idején, amikor én Kolozsvárra kerültem. Van egy fénykép, ahol Tötszegi András Cucussal és Jagamas Jánossal vagyunk együtt lefényképezve. Cucus, mint fiatal mérái legény a kórusban, én mint Jagamas tanítványa, és ott volt Szép Gyula is, mint akiket Jagamas kivitt Mérába, hogy tanítsuk a helyieket kóruséneklésre. És ennek része volt az is, hogy egyszólamú helyi népdalokat énekeljenek velünk együtt. Ez fontos volt abban az időben, de láthatjuk, hogy itt van egy funkcionális probléma. Mert a népdal nem arra termett, eredeti formájában, hogy kórusban énekeljék, vagy hogy kamarazeneként eljátsszák, hanem arra, hogy az emberek közösségi lelki szükségletét kielégítse, és hogy együtt énekelve jól érezzék magukat az emberek. Ezt a kórus nem tudta megoldani, pedig óriási munka megtanítani azt a rengeteg népdalt a sok kórusnak, aztán azok úgymint továbblépnek, és jön az újabb generáció, akik nem biztos, hogy ezt akarják, illetve csak azért akarják, mert elmagyarázzák nekik, hogy nekünk az identitásunkhoz ez szükséges, hogy márpedig magyar népdalt énekeljünk. Én ezt egy holt identitásnak vélem, mert nincs az a belső kényszer, tehát az, hogy én fiatakként ezt akarom. Mint ahogy régen egy fiatal alig várta, hogy konfirmálhasson és bekerülhessen a táncházba, és ugyanazt csinálhassa, amit a nagyobbak. Ma az van, amit Levente mondott, hogy egy fiatal azt akarja, hogy ne azt csinálja, amit az eggyel nagyobbak, nem az öregek, hanem, mit tudom, a tizenévesek ma nem azt a fajta rockzenét szeretik, mint a huszonevévesek, és lenézik őket, öregeknek tartják, hogy ők nem ismerik ezeket a legújabb irányzatokat. Tehát a divatkultúrának ez az állandóan változó forgataga, ez elsöpör mindent, akár önmagát is.

Pozsony Ferenc: Három gondolatot fűznék a beszélgetéshez, de először is üdvözlöm az erdélyi magyar táncházmozgalom aranycsapatát! Amikor bejöttem, éppen a népi kultúra és a nemzeti identitás kapcsolatáról beszéltek a kollégák. Nekem sze-

mélyesen az a véleményem, hogy a népi kultúrának jóval kevesebb identitástermelő funkciója lehetséges, mint ahogy mi ezt forgalmaztuk. Szerintem a táncházmozgalomban a párkereső funkció jóval jelentősebb volt, mint a nemzeti identitást építő szerep. Második gondolatom az lenne, hogy – főleg 1990 után – az egész népi kultúra, táncházmozgalom, táncos-zenész folklór kommerszialiszálódott. És csak egy példát mondanék: a múlt héten, szombaton, Bogdánfalván voltam, a Szeret mellett, amikor meg akartam Kati nénit kérni arra, hogy azt a húsz évvel ezelőtti éneket énekelje el nekem újra, elővette a CD-jét: ha a háromszázezer lejt leteszem, megkapom! Tehát ez a jelenség érvényes szerintem táncoktatókra, zenészekre és így tovább. Itt, amikor megérkeztem arról is beszéltek, hogy mi is történt itt Kolozsvárt, hogy a Kalotaszeg és Mezőség érintkezési területén, ahol élő folklór van, még sincs működő táncház. Az előbb felsorolt tényezők mellett én úgy gondolom, hogy a személyközi kapcsolatok jelentőségére is fel kellene hívnom a figyelmet, tehát az emberek közötti viszonyok, taszítások szintén meghatározták azt, hogy Kolozsváron úgy állunk, ahogy állunk.

Deák Gyula: Felmerült az a kérdés, hogy hogyan is szerveződnek ma a táncházak. Pávai István azt mondja itt, ha jól értettem, hogy nem felülről kellene szervezni, hanem alulról kellene ez megszervezzék magát. Viszont szerintem ez nem jelenti azt, hogyha valaki felülről szervezi, akkor az rossz. Mert az is lehet, hogy ha felülről valaki ezt nem szervezi meg, akkor alulról soha nem fog megszerveződni. Én úgy gondolom: attól, mert Sepsiszentgyörgyön gondom van arra, hogy legyen helység, legyen zenekar, legyen házigazda, táncoktató, legyenek, akik oda járnak, s ez működik, anélkül, hogy valaki is tudná, hogy nekem ehhez közöm van, az jó. Meg lehet ezt úgy is csinálni, hogy úgy tűnjön: magától működik. És a nagyközösség ténylegesen nem tudja, hogy ennek van egy hátulról mozgó rugója, s nem is érdekes, hogy tudja. Szerintem az a lényeg, hogy működjön a dolog. És ez az, ami nagyon sok helyről hiányzik. Most, hogy Kolozsváron mi a probléma, nekem nem tisztem vitatni, de lehet, hogy annak, akinek esetleg tiszte, meg kellene szólaljon most, hogy kiderüljön, Kolozsváron miért nincs ma táncház. Azaz, hogy van a Heltai Alapítványnál, kéthetente talán, ezt sem tudom pontosan. De az biztos, hogy egy olyan városban, mint Kolozsvár, ahol ennek olyan hagyománya van, mint talán más városban sehol sem, odajussunk, hogy különböző okok, vagy emberi kapcsolatok, vagy nem tudom mi miatt ma nincsen táncház, ez nagyon szomorú dolog. És amit fontosnak tartok, hogy három nagyon jó amatőr táncgyűttesről tudok Kolozsváron, tehát nem létezik, hogy ne lenne táncházra igény! És még sincs táncház. Lehet, hogy valakiknek ezen el kellene gondolkodniuk, és megoldást kellene rá találjanak.

Pozsony Ferenc: Itt meg kell említeni a professzionalizálódását is a népi kultúrának, a táncos, zenész népi kultúrának. Mert ez is valahol meghatározza annak módját, hogy jámbor halandók hogy élnek ezzel a kultúrával. Tehát a professzionalizálódás is kihat a táncházmozgalomra. És nálunk, Kolozsváron is lejátszódott ez.

Pávai István: Ezt így gondolom én is, hogy a professzionalizálódás negatívan is kihat, tehát van pozitív, de negatív hatása is. Én ezt látom a budapesti táncházakban is, hogy a színpadi táncosok egyrészt sokkal többféle táncrendet ismernek és sokkal nagyobb virtuozitással táncolnak. Abba most ne menjünk bele, hogy meny-

nyire hiteles az, hogy nagyon sok ilyen tíz perces koreográfiában, vagy mondjuk egy legényes táncban az archívumokban tárolt összes táncfigurát letáncolják, hogy egy táncos akár több évtizedes gyűjtőmunka eredményét is eltáncolja. Martin György ezt vizsgálta, hogy Kalotaszegen egy legényes folyamatban hány pontot szoktak táncolni, és abban hogyan súlyozzák ezeket a figurákat, és persze nem így, ahogyan a színpadon látjuk. De pont emiatt, hogy sajnos ez a színpadon sem úgy történik, mint ahogyan eredetiben, azokat, akik nincsenek benne ebben a körbe, tehát ők maguk nem táncosok, vagy nem táncegyüttes tagjai, hát őket egy kicsit ez visszariasztja, hogy ők egyáltalán hogyan is merjenek fölállni táncolni? Még ha tud is valamit, néhány legényes figurát, már nem mer egy ilyen profi táncos után odaállni. És szintén emiatt aztán már olyan táncokat is rendelnek, amiket rajtuk kívül a táncházban senki sem ismer, csak hát a színpadi koreográfiában benne volt, tehát más vidékek táncait. Ennek egyrészt örülni lehetne, hogy nemcsak egy, két, három táncrend ismerős táncházainkban, de a való igazság az, hogy az sem működik, hogy például az összes erdélyi táncrend mindenhol jelen legyen. Korábban is volt bizonyos egyensúlyozás, hogy például a kolozsvári táncházban olyan táncokat táncoltak, amelyeket a csíkszeredai táncházban nem, és fordítva. Persze, voltak közösen ismert táncrendek is, de ez egyfajta tudatos dolog volt, például, hogy a széki tánc mindenhol meggyökeresedett, mert a kezdettől ezek kötötték össze, hogy ebből valójában valamifajta mozgalom születhessen. Nem azért, mintha ez a mozgalom valami nagy dolgot akart volna, de így tudták a táncházak egymást támogatni és segíteni. Mert abban a korábbi, Kacsó András féle néptáncmozgalomban, az ötvenes, hatvanas években, mindenki a helyi, vagy az annak vélt táncokat, vagy a tanfolyamon tanult táncokat táncolta, és emiatt ők nem tudtak egymással sohasem együtt táncolni, egymással kommunikálni. Tehát a modernitásnak része az, és ez egyfajta globalizálódás, hogy a széki vagy a mezőségi táncot egy szombathelyi vagy egy csíkszeredai egyformán el tudja egy helyen táncolni. Tehát ezek még külön részproblémái ennek a kérdésnek. Én egyetértek Deák Gyuszival, hogy a táncházak rendezésének más módja eddig sem volt, azt kellene elérni, hogy minél jobban megszervezzék, akik meg tudják szervezni ezeket a táncházakat. De, amit én Leventének mondtam, az arra vonatkozott, hogy meg kellene keresni azokat a mechanizmusokat, amelyeken keresztül rá lehetne bírni egy, már valamennyire formálódó közösséget az önszerveződésre. Tehát, ha bejönnek egy városi táncházba egymástól teljesen különböző fiatalok, akik csak azért vannak együtt, mert az egyik innen, a másik meg onnan jött, de mondjuk egy fakultáson vannak az egyetemen, és akkor ebből kezd formálódni egy közösség, akkor egy adott pillanatban valahogy át kellene adni a közösség kezébe a „hatalmat”. Mert ha nem, akkor úgy lesz, mint a demokráciával, hogy majd azt mondjuk, hogy persze a nép még nem érett meg arra, hogy a hatalmat a kezébe tegyük, de én, a „jó” király majd addig vezetem az országot, amíg a nép felnő, de így a nép sosem fog felnőni, mert én mindig jobban tudom, mint ők...

Kostyák Attila: Hogy hogyan lehetne a táncháznak újabb virágzását elérni, persze oly módon, ahogyan az egykor nekünk fontos volt? Hát ez most már nem lehetséges. Mert az a fajta közösségi öntudat és egymásrataltság, ami miatt akkor

Erdélyszerte működött a táncház, az most már enyhülni kezd, és nyilván, talán ez lenne a táncház iránti közömbösség másik oka, mindenkit lefoglal a pénzhajszó. Én úgy gondolom, hogy a táncházak hanyatlásának megállítása összefügg az iskolák és óvodák beszerzésével működő gyerektáncházak létevel. Többnyire olyan szülők viszik ide gyerekeiket, akik ennek a kultúrának a befogadói, érzékenyek erre. Például, amikor gyerektáncházba muzsikálok, figyelem, hogy ki az a szülő, aki olyan gondolkodású, akinek fontos az, hogy az ő gyereke így tudjon szórakozni, ne csak a diszkóban, hanem valóban ismerje a hagyományos táncainknak alaplépéseit. Na most az, hogy harminc év után mi itt vagyunk, és erről beszélgetünk, nyilván egyfajta öröm, hogy megértük azt, hogy most már szabadon lehet táncházba járni, bárki vállalhatja identitását, és ezért nem fogják elvinni a Szekuritátéra kihallgatni, hogy miért játszotta azt, hogy „Erdélyország az én hazám”, meg mit tudom én. Ez egy nagyon nagy dolog! Persze, kérdés, hogy vajon tényleg a kényszerű egymásrautaltságban rejlik a táncház iránti igény vagy sem. És egyetértek Gyuszival, hogy valóban, ezt ma már meg kell szervezni. Annak idején az öreg Könczei (Ádám) volt az egyik lelke ennek, (Kallós) Zoli bácsi volt a másik, akik mindig minden táncházban ott voltak. Ma is előttem van, ahogyan Könczei Ádám lobogtatta az újságot, hogy „Kedves fiatalok!”, s akkor mindenki nézett jobbra meg balra, hogy vajon most megint mit akar? És valamit mindig próbált, valamilyen irányba mindig terelt. És Kallósnak a jelenléte ugyanúgy lényeges volt: ha valaki népzenei anyagok iránt érdeklődött, tőle mindig értékes útbaigazításokat kapott. Fontos volt, hogy ezek az emberek vezették, vagy „manipulálták”, ha úgy tetszik tudatalattijukban ezt az egész mozgalmat, aminek mi itt részesei voltunk, és örömmel csináltuk. Hogy hogyan lehet ezt ma tovább csinálni, ez persze nagy kérdés. Szerintem meg kell keresni azokat a gócpontokat, óvoda, iskola, ami köré ezt lehet szervezni. Ma már én más megoldást nem látok! Mert az, hogy meghirdetem, hogy lesz most egy táncház, mit tudom én mikor, milyen dátummal, s ha az nincs megszervezve, oda nem fognak elmenni. Millió egy dolgod van! Ha azt mondom, hogy lesznek ott olyanok, akikkel tényleg te már régen nem találkoztál, s milyen jó volna találkozni, akkor elmegyek. Talán. De nem biztos. A másik, hogy zenészek kellene, ez lényeges. Mert úgy kezdődött, hogy először muzsikáltunk. Akkor jött az, hogy jó-jó, hát ha már tudunk muzsikálni, akkor hadd lám, táncolni tudnak-e rá? Tudtak! És akkor utána bejöttek a székiek, akik látták, hogy hoppá, hát ezek ugyanazt húzzák, mint otthon a másik. Tehát zenész, zenész, zenész, zenész. Annak idején, amikor például Ádám bácsi meghalt, nem volt Kolozsváron prímás, csak én. Én kellett játsszak a temetésen, mert már akkor mindenki vagy katona volt, vagy elkerült Kolozsvárról. Úgyhogy ez is egy szomorú aktualitás, annak idején írtam egy tanulmányt arról, hogy hogyan kellene elkezdni a prímáskodást, ez már egy kicsit idejét múlta, már sokkal többen foglalkoznak ezzel. Viszont most is aktuális. Tehát itt Erdélyben, úgy ahogy mondta Pávai Pista, nincsen ilyenfajta iskola, és ezért ugyanazt az utat járja mindenki, hogy próbál amatőr és egyéni módon közeledni a népi muzsikáláshoz...

Bardocz Sándor: Hát szerintem vannak Kolozsváron zenészek, csak össze kell szedni őket, nem hiszem, hogy azon múlna a kolozsvári táncháznak a működése és

a léte, hogy nincsenek zenészek. Nem. Egyetértek Deák Gyuszival, hogy most már a táncházat valakinek meg kell szerveznie. Már alulról szerveződő táncházat nem lehet elképzelni, ilyen nincs. Az buli!

Pávai István: De falun ilyen volt!

Bardocz Sándor: Hát jó. De az most is van, hogy engem meghívnak egy buliba, azt mondják: „Te, volna egy születésnap, eljössztek muzsikálni?” És elmegyünk muzsikálni. De az buli! Tényleg, tehát azt hiszem, hogy a táncházat szervezni kell. És a megszólított jogán is, mert mondtátok, hogy a kolozsváriak nem beszélnek, például megkérném Csongort, hogy mondja el, milyen problémákkal küszködött akkor, amikor több éven keresztül szervezték a táncházat, itt, a Tranzit Házban. Mert volt olyan időszak is, amikor bejöttünk, muzsikáltunk egy órát, és egy óra tízperc után letettük a hangszert, azt mondtuk, hogy nem muzsikálunk többet, mert két ember lézengett a táncházban.

Könczei Csongor: Hát a helyzet a következő: a táncházhoz tényleg elsősorban egy zenekar kell. Mi akkor kezdtünk itt a Tranzit Házban táncházat szervezni 2000-ben, amikor lett egy megfelelő terem és kinevelődött egy olyan zenekar (akkor a Zurboló Zenekar, jelenleg a Tüske együttes), amelyik heti rendszerességgel tudott táncházat muzsikálni. Mert Bardocz Sanyiék itt vannak Kolozsváron, de elfoglalt emberek, ezért nem mindig tudnak eljönni. Tehát, amikor lett egy állandó zenekar, akkor lett rendszeres táncház, s amikor ez az állandó zenekar azt mondta ezelőtt két évvel, hogy most már nem állandó zenekar, akkor megszűnt itt a táncház. Ez ilyen egyszerű.

Székely Levente: Próbálkoztatok esetleg zeneiskolás gyerekeket verbuválni?

Könczei Csongor: Ugyanazokkal a problémákkal szembesülünk, mint a ti időtökben. Egyrészt a tanárok ezt a műfajt nem élvezik, sőt, tiltják is, mert rontja a technikát stb., másrészt a szülők közül mindenki azt hiszi, hogy legalább egy Paganini lesz a gyerekéből, tehát ne próbálkozzon hangszeres népzenevel! Amúgy pedig csak zeneiskolásokból alakult a már említett Tüske zenekar is, s alakul – immár harmadik nekifutásként – az a gyerekzenekarunk, amelyik most itt, lent a teremben gyerektáncházat muzsikál.

Székely Levente: És senki nem próbálkozott azzal, hogy népzeneiskolák?

Könczei Csongor: Mi például a Bogács és Zurboló együttesek mellett minden évben meghirdetjük, hogy szeretettel várjuk azokat, akik hangszeres népzenei szeretnének tanulni, muzsikálni, jöjjenek, de nemigen jelentkeznek. Az én tapasztalatom, legalábbis az általam toborzott zenekarok ezt mutatják, hogy általában azok kezdenek el népzenei játszani, akik valamiféleképpen családilag kapcsolódnak a táncházhoz, tehát régi táncházak gyerekei.

Sinkó András: Én huszonöt éve dolgozom a marosvásárhelyi Zeneiskolában. Mivel nem létezik népzenei oktatás, ezért én a saját tanítványaimmal próbálkozom, első osztálytól szoktatom őket a népzenei, s megpróbálok kicsi bandákat összeállítani. Van amikor megy, van amikor nem megy. A baj az, hogy én is egyedül vagyok. Úgyhogy tényleg meg kellene szervezni intézményesen a dolgot, mert különben...

(Művelődés, 2007/4. 9–12.)